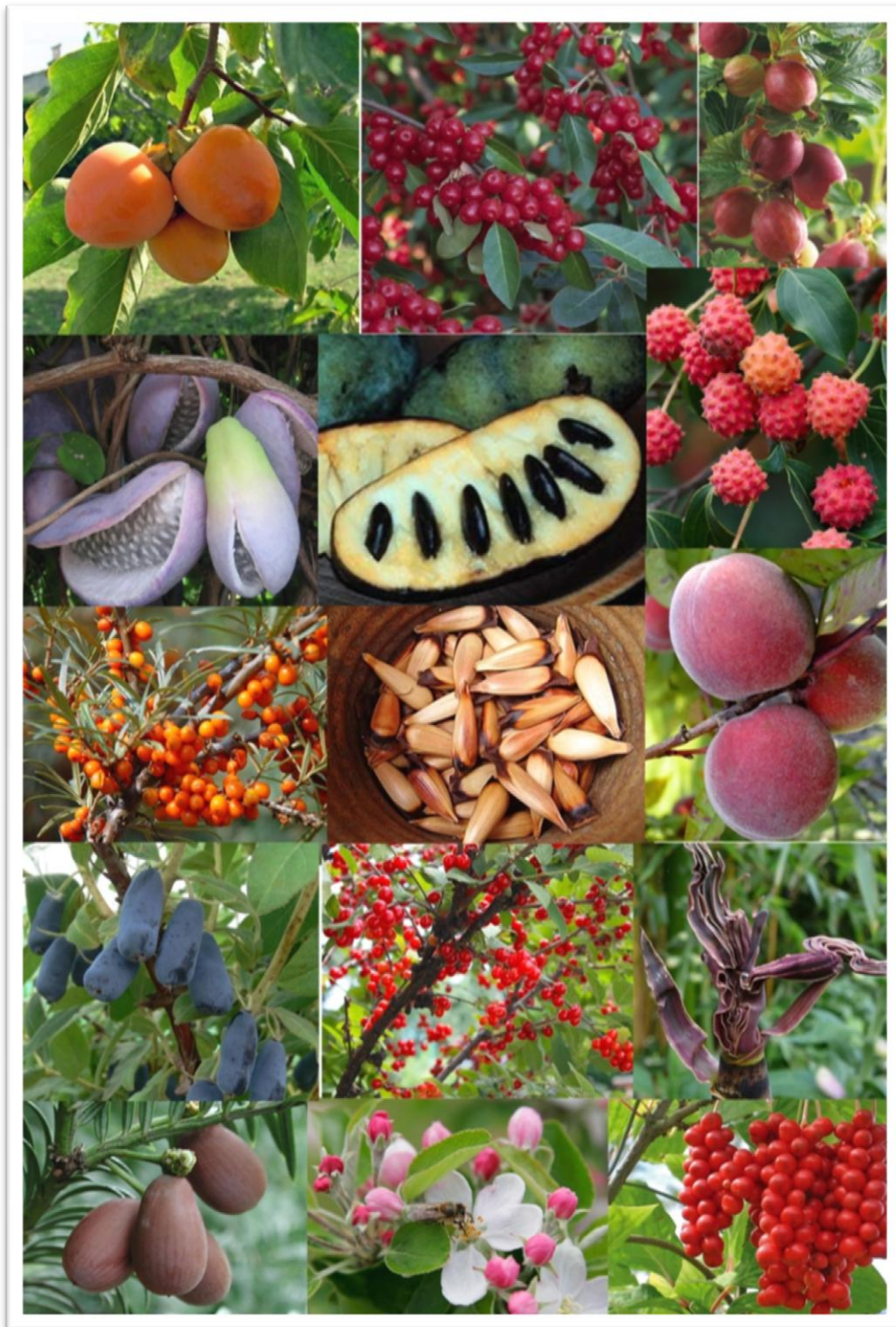

***PLANTEN BIOGRAFIEËN VAN EETBARE BOMEN EN STRUIKEN
IN VOEDSELBOSSEN***

ANASTASIA LIMAREVA

IN OPDRACHT VAN FOODFORESTRY NETHERLANDS

***Mensen zullen armzalig worden zonder liefde voor planten en dieren.
Bescherm bomen en bossen. Elke boom zal ooit een menselijk leven redden.***

Cosmas van Aetolia (1779)

**“BEKNOPTTE PLANTEN BIOGRAFIEËN VAN EETBARE BOMEN EN
STRUIKEN IN VOEDSELBOSSSEN”**

ANASTASIA LIMAREVA

IN OPDRACHT VAN FOODFORESTRY NETHERLANDS
www.foodforestry.nl

DECEMBER, 2014

MEER INFORMATIE OVER AUTEUR:
www.lucavera.wordpress.com

Wie is Anastasia Limareva

Mijn naam is Anastasia Limareva. Ik ben op 29 april 1986 geboren. Anastasia is mijn geboorte naam. Mijn mama heeft mij naar een meisje uit een Russisch sprookje genoemd – Nastenka -, wat een koosnaam is voor Anastasia. Ik ben geboren in een klein stadje Dubno, in West Oekraïne. Maar mijn genetische roots zijn vanuit Polen, Hongarije en Rusland. Vanaf mijn 15^e leef ik in Nederland, waar ik de Havo met het profiel Natuur en Techniek heb afgerond. Nu (2014) ben ik bezig de opleiding Milieukunde (Hogeschool van Hall Larenstein te Leeuwarden) af te ronden met specialisatie in permacultuur en foodforestry. Ik vind het fijn, dat ik mijn studie in deze richtingen heb kunnen laten gaan. Ik heb groene vingers en liefde voor de Natuur.

Ik wil graag met kleine projecten beginnen en doorgroeien naar het ontwerpen en creëren van oneindige hectares van Natuur in combinatie met permacultuur en voedselbossen. En dat overal ter wereld, waar wij en onze kinderen een gezond en vreugdevol leven kunnen leiden. Ik hoop van harte dat meer en meer mensen kennis verkrijgen van permacultuur en voedselbossen, zodat wij allemaal kunnen leven en genieten van eetbare landschappen om

ons heen!

U kunt mij bereiken door een email te sturen naar anastasia.limareva@gmail.com en mijn website www.lucavera.wordpress.com te volgen.

Dankwoord

Graag wil ik de volgende mensen bedanken voor hun proeflezingen van dit boek:

Truus Rigters, Arien Baken en Ester Huitema. Dank aan jullie lieve vrienden, voor alle verbeteringen, jullie tijd en grote inzet! Het is nu echt mooi geworden ☺

Inhoud

1	Actinidia arguta * Kiwibes *	8
2	Akebia quinata * Schijnagurk/klimbes *	9
3	Araucaria araucana * Slangenden of Apenboom *	10
4	Asimina triloba * Amerikaanse pawpaw *	11
5	Castanea sativa / Castanea x Maraval (C. sativa x crenata) * Tamme kastanje Maraval *	12
6	Cephalotaxus harringtonia * Knoptaxus *	13
7	Chaenomeles cathayensis / Chaenomeles japonica * Chinese kwee/Japanse dwergkwee *	14
8	Cornus kousa * Chinese kornoelje *	15
9	Corylus avellana * Hazelaar *	16
10	Crataegus spp. * Meidoorn *	17
11	Cydonia oblonga * Kweeper *	18
12	Diospyros x Rosseyanka * Rosseyanka kaki *	19
13	Elaeagnus umbellata * Olijfwilg *	20
14	Ficus carica * Vijg *	21
15	Hibiscus syriacus * Hibiscus *	22
16	Hippophae rhamnoides * Duindoorn *	23
17	Juglans regia * Walnoot *	24
18	Lonicera caerulea * Siberische honingbes *	25
19	Malus domestica * Appel *	26
20	Mespilus germanica * Mispel *	27
21	Morus alba x rubra 'Capsrum' * Capsrum-moerbeï *	28
22	Phyllostachys aureosulcata * Reuzenbamboe Aureosulcata *	29
23	Phyllostachys Shanghai 3 * Bamboe Shanghai 3 *	30
24	Phyllostachys vivax 'Aureocaulis' * Gele reuzenbamboe Vivax *	31
25	Pinus koraiensis * Koreaanse pijnboom *	32
26	Prunus persica * Perzik *	33
27	Prunus armeniaca * Abrikoos *	34
28	Prunus avium * Zoete kers *	35
29	Prunus domestica * Pruim *	36
30	Prunus dulcis * Amandel *	37
31	Prunus salicina * Japanse pruim *	38
32	Prunus tomentosa * Nanking cherry *	39

33	<i>Pyrus communis</i> * Peer *	40
34	<i>Pyrus pyrifolia</i> * Aziatische zandpeer “Nashi” *	41
35	<i>Rhus typhina</i> * Fluweelboom *	42
36	<i>Ribes divaricatum</i> * Worcesterbes *	43
37	<i>Ribes nigrum</i> * Zwarte bes *	44
38	<i>Ribes odoratum</i> * Buffelkrent *	45
39	<i>Ribes rubrum</i> * Rode bes *	46
40	<i>Ribes uva-crispa</i> * Kruisbes *	47
41	<i>Ribes x nidigrolaria</i> (<i>R. nigrum</i> x <i>R. uva-crispa</i>) * Jostabes *	48
42	<i>Rubus fruticosus</i> x <i>idaeus</i> * Taybes *	49
43	<i>Rubus idaeus</i> * Framboos *	50
44	<i>Sambucus nigra</i> * Vlier *	51
45	<i>Schisandra chinensis</i> * Vijfsmakenbes *	52
46	<i>Tilia cordata</i> * Winterlinde *	53
47	<i>Toona sinensis</i> * Chinese Mahonieboom *	54
48	<i>Viburnum lentago</i> * Schapenbes *	55
49	<i>Vitis vinifera</i> * Druif *	56
50	<i>Zanthoxylum simulans</i> * Szechuanpeper simulans *	57
	Gebruikte Literatuur.....	58

1 *Actinidia arguta*

* *Kiwibes* *

Engels	Hardy kiwi
Plantenfamilie	Actinidiaceae
Herkomst	Noord China, Korea, Siberië en mogelijk Japan
Winterhardheid	4-8
Vruchtbaarheid	Mannelijke en vrouwelijke planten nodig (in verhouding 1 op 8) 'Issai' is wel zelf bestuivend.
Hoogte	2-4 m. Maar kan ook tot 30 m hoog klimmen, als je het toelaat.
Breedte	Woekerend
Planten laag	Klimmer
Standplaats	Lichte (zand), medium (lemige) en zware (klei) bodems. Halfschaduw of volle zon.
Blad type	Bladverliezend
Bodem	Neutraal (geen lage pH)

Bloeitijd	Late lente, mei-juni
Oogsttijd	Rijp vanaf september tot november.
Gebruik	Vers om op te eten, voor perssap of fruitleer. Zaadjes zijn heel klein.
Secundair gebruik	Bijenplant, met opvallende vruchten.
Onderhoud	Bescherm jonge planten tegen katten (zij worden aangetrokken door de chemicaliën in de plant) en naakt- en andere slakken. Alle soorten zijn gevoelig voor vorst in de lente.
Vermeerdering	Door "zacht hout" te stekken

Foto 1 Kiwibes bloesem
www.99roots.com

Foto 2 Rijpe vruchten van kiwibes
www.newplantsandflowers.com

2 *Akebia quinata*

* *Schijnagurk/klimbes* *

Engels	Chocolate vine
Plantenfamilie	Lardizabalaceae
Herkomst	Japan, China, Korea
Winterhardheid	5
Vruchtbaarheid	Eenslachtige bloemen, kruisbestuiving door een andere plant nodig voor de vruchtzetting.
Hoogte	6-10 m
Breedte	40 cm
Planten laag	Klimplant
Standplaats	Volle schaduw (diepe bossen), halfschaduw (licht bos) of volle zon
Bloeitijd	April-mei (bloeit op Lichte (zand), medium (lemige) en zware (klei) bodem, met voorkeur aan goed gedraineerde grond. 'oud hout')
Oogsttijd	September-oktober

Gebruik	Zachte pulp heeft een watermeloen smaak en de welriekende violette bloemen smaken naar chocolade. De zaadjes kunnen uitgespuugd of meegegeten worden; De korstjes van vruchten smaken naar aubergine bij het bakken
Secundair gebruik	Omheining, bijenplant en van de gedroogde jonge bladeren kan thee worden gezet.
Onderhoud	Jonge planten moeten in strenge winters iets worden toegedekt, oudere planten zijn volledig winterhard
Vermeerdering	Door zaad

Akebia quinata is een vroegbloeiende half-wintergroene klimplant. Na de bloei worden 8 tot 10 cm lange gekromde blauw purperen eetbare vruchten gevormd.

Foto 3 Eetbare bloemen van schijnaugurk
www.appeltern.nl

Foto 4 Rijpe vruchten van schijnaugurk
www.firstworldfacts.com

3 *Araucaria araucana*

* *Slangenden of Apenboom* *

Engels	Monkeypuzzle tree
Plantenfamilie	Araucariaceae
Herkomst	Zuiden van Chili en het zuidwesten van Argentinië
Winterhardheid	6
Vruchtbaarheid	Tweehuizig, d.w.z. mannelijk en vrouwelijke plant nodig voor vruchtzetting, sommige exemplaren zijn echter eenhuizig.
Hoogte	40 m
Breedte	1,5 m
Planten laag	Kroon
Standplaats	Lichte (zand), medium (lemige) en zware (klei) bodem, Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw
Oogsttijd	Als de boom 25 jaar is! Vruchten worden rijp in midden van september
Gebruik	Elke den bevat 200-300 nootjes; den is tot 6-12 maanden te bewaren; nootjes zijn eetbaar door ze te roosteren of te koken.
Vermeerdering	Door zaad

De naam 'apenboom' is een vertaling uit het Engels. In het Engels heet de boom 'Monkeypuzzle tree', omdat één van de eerste Westerlingen die de vreemde boom met scherpe naalden zag, zei: '*Climbing this tree would puzzle a monkey...*'

Foto 6 Opvallende boomstructuur van slangenden
www.plantstoknow.blogspot.com

Foto 7 Noten van slangenden
www.bomengids.nl

Foto 5 Zaad van Slangenden
www.efratnakash.com

4 *Asimina triloba*

* Amerikaanse pawpaw *

Engels	American pawpaw
Plantenfamilie	Annonaceae
Herkomst	Oost Amerika
Winterhardheid	5-7
Vruchtbaarheid	Tweeslachtige bloem, maar voor vruchtzetting is vnl. kruisbestuiving met een ander ras nodig.
Hoogte	6 m
Breedte	6 m
Planten laag	Understory/struik
Standplaats	Volle zon van 4-5 uur per dag
Bodem	Vochtige, vruchtbare en goed doorwortelbare licht zure tot neutrale bodem.
Bloeitijd	Maart-mei
Oogsttijd	augustus-september

Gebruik	Het aroma van de verse rijpe vrucht doet denken aan banaan, mango, meloen, ananas, vanille... een droom dus ☺. Het vruchtvlees kan ook worden ingevroren voor later gebruik.
Onderhoud	Voor een goede vruchtzetting is handbestuiving wenselijk, gezien de pawpaw normaal door aasvliegen bestoven wordt. Verder zijn de bloemen erg vorstgevoelig.
Vermeerdering	Door zaad
Allergie informatie	Sommige personen schijnen allergisch te kunnen reageren op de vruchten van de pawpaw, net zoals bepaalde personen ook allergisch zijn voor aardbeien of kiwi's.

De pawpaw is de enige tropische vrucht die zo ver noordelijk te vinden is. De naam "pawpaw" is afkomstig van één van de Noord Amerikaanse indiaanse talen. De vruchten van de pawpaw zijn echter een onbekende schat. Zodra de vruchten los laten, zijn ze nog niet meteen eetrijp. Bij kamertemperatuur bereiken ze het eetrijpe stadium enkele dagen na de oogst. Tijdens het afrijpen wordt het vruchtvlees iets zacht en verkleurt de schil van groen naar licht geelgroen. Rijpe vruchten verspreiden ook een nadrukkelijke en fruitige geur.

Foto8 Bloem van pawpaw
www.cals.ncsu.edu

Foto 9 Fruit van pawpaw
www.eattheweeds.com

Foto 10 Open gesneden fruit van pawpaw
www.benotforgot.com

5 *Castanea sativa* / *Castanea x Maraval* (*C. sativa* x *crenata*)

* Tamme kastanje Maraval *

English	Maraval
Plantenfamilie	Fagaceae
Habitat	Middellandse-Zeegebied, het Zwarte-Zeegebied en in de Alpen
Winterhardheid	5
Vruchtbaarheid	Eenhuizig met eenslachtige bloemen, kruisbestuiving
Hoogte	15-30 m
Breedte	2 m
Planten laag	Kroon
Standplaats	Volle zon/lichte schaduw
Bodem	Zonnige tot licht beschaduwde, warme plaatsen op matig droge tot matig vochtige, voedselarme tot matig voedselrijke, zwak zure grond (zand en leem).
Bloeitijd	Mei, juni en juli
Oogsttijd	Late herfst, sept- november. Eerste noten na 3-4 jaar

Gebruik	Eetbaar rauw, na het roosteren, koken of gemalen tot meel. Drogen van verse noten maakt ze jaren houdbaar, mits goed uitgevoerd.
Secundair gebruik	Bijenplant. Uitstekende houtsoort, vergelijkbaar met robinia. Het strooisel van de tamme kastanje verteert veel beter dan dat van de nauw verwante beuk en eik.
Onderhoud	Grote bomen met veel oogst hebben bijvoeding nodig
Vermeerdering	Afleggen en enten op zaailingen
Allergie informatie	Pollen van de tamme kastanje zijn een van de grootste bijdragers aan hooikoorts verschijnselen.

De zaden zijn de bekende eetbare kastanjes (ook wel marronen of marrons). Door het hoge koolhydraat gehalte, hebben de noten een groot potentieel als graanvervanger voor Europa. Met name in het zuidoosten van Nederland zijn vrij veel oudere bomen te vinden. Monumentale exemplaren zijn te vinden bij Beek-Ubbergen (de Kabouterboom in het Kastanjedal), in Arnhem en op diverse plaatsen in Limburg ¹

Foto 11 Blad en katjes van tamme kastanje
www.es.wikipedia.org

Foto 12 Oogst van tamme kastanjes uit Foodforest Ketelbroek (Facebook pagina)

¹www.wilde-planten.nl / www.wikipedia.nl / www.wageningenur.nl/rassenlijstbomen

6 *Cephalotaxus harringtonia*

* *Knoptaxus* *

Engels	Plumyews
Plantenfamilie	Taxaceae
Habitat	Japan, noordoost China en Korea
Winterhardheid	6-9
Vruchtbaarheid	Mannelijk & vrouwelijk windbestuiving
Hoogte	3 m
Breedte	5 m
Planten laag	Struik
Standplaats	Zand-, lemige en kleibodems. Enkel schaduw
Blad type	Wintergroene conifeer
Bodem	Meeste bodemsoorten

Oogsttijd	November. Eerste vruchten na 4-5 jaar na de aanplant
Gebruik	Rijpe donkergroene lijfachtige vruchtjes zijn vers rauw eetbaar. Ze zijn heel sappig en smaken zout en zeer onderscheidend
Secundair gebruik	Oliehoudend zaad van de vrucht is ook eetbaar, heeft een harsachtige smaak. Blaadjes en scheuten hebben sterke medicinale werking. Zij hebben antikanker stoffen in zich
Vermeerdering	Door zaad- vereist 3 maanden stratificatie

Aanvulling: *harintonia* is toegewijd aan Earl of Harrington, die een eerste enthousiasteling was, na de introductie van de plant in Europa in 1820. Maar grappig genoeg komt het ook overeen met het Nederlandse woord haring, wat van een knoptaxus een soort “haringboom” maakt!

Foto 13 Blad van een knoptaxus
www.carolinanature.com

Foto 14 Fruit van eetbare knoptaxus
www.dendrome.ucdavis.edu

7 *Chaenomeles cathayensis* / *Chaenomeles japonica*

* Chinese kwee/Japanse dwergkwee *

Engels	Chinese quince / Japanesequince
Plantenfamilie	Rosaceae
Habitat	Oost Azië en China
Winterhardheid	5
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	C. cathayensis 3 m C. japonica 1 m
Breedte	C. cathayensis 3 m C. japonica 2 m
Planten laag	Struik
Standplaats	Diepe schaduw tolerant
Bodem	Meeste bodemtypes
Bloei kleur	Wit-roze tot donkerrood
Bloeitijd	Late lente
Oogsttijd	September-oktober

Gebruik	Chinese dwergkwee heeft vruchten tot 7-10 cm in de diameter. Japanse dwergkwee vormt na de bloei vruchten, meestal gele of geelbruine. Ze zijn heel goed te gebruiken om jam of gelei van te maken of om ze in de linnenkast te leggen als luchtverfrisser. De geur is heerlijk.
Secundair gebruik	Bijenplant, hekken
Vermeerdering	Zomerstek, winterstek, wortelopslag

Foto15 Bloesem en rijpe vruchten van *Chaenomeles cathayensis*
www.rogerstreesandshrubs.com

Foto 16 Bloesem van *Chaenomeles japonica* op Voedselbos Ketelbroek (Facebook pagina)

8 *Cornus kousa*

* Chinese kornoelje *

Engels	Japanese dogwood
Plantenfamilie	Cornaceae
Habitat	Japan, Korea, China, Taiwan
Winterhardheid	5-7
Vruchtbaarheid	Zelf bestuivend
Hoogte	4-6 m
Breedte	3-5 m
Planten laag	Struik
Standplaats	In de volle zon tot halfschaduw; beschutting tegen de wind
Bodem	Alle grondsoorten als deze maar niet kalkrijk is
Bloei kleur	Wit
Bloeitijd	Vroege zomer

Oogsttijd	Vruchtdragend na paar jaar; vruchten rijpen in late herfst
Gebruik	Heel aparte eetbare vruchten, die lijken op de lychees. Het vruchtvlees smaakt exotisch en zoet, maar is wel wat melig. Eetbaar rauw of gekookt, pas als de vrucht heel zacht is.
Vermeerdering	Door zaad- stratificatie vereist, enten en stekken
Allergie informatie	Het wordt niet aangeraden veel vruchten achter elkaar te eten. In elk geval niet de schil

Als de bloemen van *Cornus kousa* zijn uitgebloeid, blijven de schutbladeren staan, waardoor het lijkt dat de plant nog heel lang bloeit. Als de vruchten aan de struik hangen, begint het blad te verkleuren naar purperrood. Zo blijft de plant het hele jaar door interessant ².

Foto 17 Bloesem van Chinese kornoelje
www.tuinen.nl

Foto 18 Eetbare vruchten van Chinese kornoelje
www.epitkezes-kert.vatera.hu

9 *Corylus avellana*

Hazelaar

Engels	Hazel
Plantenfamilie	Betulaceae
Herkomst	West Europa
Winterhardheid	4-5
Planten laag	Kroon
Vruchtbaarheid	Mannelijke en vrouwelijke bloemen, eenhuizige bestuiving m.b.v. wind
Hoogte	5 m
Breedte	6 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Schaduw tolerant, maar vrucht gevend aan de zonnige zijde
Bloeitijd	Late winter of vroege lente
Oogsttijd	Eerste oogst na 2-3 jaar. Vruchten zijn rijp vanaf september. Jaarlijkse opbrengst 5 kg/boom
Gebruik vrucht	Noten zijn rauw of geroosterd op zijn best
Secundair gebruik	Uitlopers van het snoeien zijn nuttig voor vlechtwerk, maar je krijgt één of twee jaar geen vruchten na de snoei
Onderhoud	Bescherming tegen eekhoorntjes :)
Vermeerdering	Door "hard hout" zaad, dat 16 weken stratificatie nodig heeft (enten/occuleren), en zaad
Allergie informatie	Noten allergie
Ziekten en plagen	De hazelnootknopmijt zorgt ervoor dat de knoppen zeer dik opzwellen en afsterven. De hazelnootboorder legt zijn eitjes in de jonge hazelnoten waar de larven het vruchtvlees opeten. De bladsnuitkever vreet het blad aan en rolt het op.

Foto 19 Van links naar rechts: onrijpe hazelnoten, rijpe en geopende hazelnoten
www.habitas.org.uk

Foto 20 Hazelnootblad
www.mesarbustes.fr

10 *Crataegus* spp.

* Meidoorn *

Latijnse naam	<i>Crataegus arnoldiana</i> / <i>Crataegus ellwangeriana</i> / <i>Crataegus pinnatifida</i> (major)
Nederlands	Canadese vruchtmeidoorn / Amerikaanse vruchtmeidoorn / Chinese vruchtmeidoorn
Engels	Arnoldian hawthorn / Ellwangerian hawthorn / Chinese hawthorn
Plantenfamilie	Rosaceae
Habitat	Europa, Azië, Noord-Amerika en Noord-Afrika
Winterhardheid	5
Planten laag	Struik
Vruchtbaarheid	Zelf bestuivend
Hoogte	4-6m
Breedte	3-4m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Schaduw tolerant, maar vruchtdragend aan de zonzijde.
Bloeikleur	Wit
Bloeitijd	Mei-juni. Bloemen zijn vorstbestendig en sterk geurend
Oogsttijd	Vruchtdragend na 2-4 jaar; vruchten zijn rijp in september-oktober
Gebruik	Vruchten zijn vers rauw, gekookt of bewerkt eetbaar. Na de oogst, tot 2 weken houdbaar. Kookwijze: zachtjes koken en door een zeef doorlaten voor het maken van jam of gedroogd fruitleer. Jong blad is ook eetbaar: mild van smaak en is lekker zacht
Secundair gebruik	Bijenplant. Vanwege de doornen op de takken veel gebruikt in hagen als afscheiding voor het vee.
Vermeerdering	Door zaad (stratificatie) of stekken of door oculeren op de onderstam van andere soorten.

Foto 21 Rijpe vruchten van *Crataegus arnoldiana*
www.rslandscapedesign.blogspot.com

Foto 22 Rijpe vruchten van *Crataegus ellwangeriana*
www.pepiniere-brochetlanvin.com

Foto 23 Rijpe vruchten van *Crataegus pinnatifida* (major)
www.mezhenskyjv.narod.ru

11 *Cydonia oblonga*

* Kweeper *

Nederlands	Kweeper
Engels	Quince
Plantenfamilie	Rosaceae
Habitat	West- en Centraal-Azië
Winterhardheid	4
Planten laag	Kroonlaag
Vruchtbaarheid	Kruisbestuiving
Hoogte	Hoogstam 3 m; laagstam 2,5-4 m
Breedte	Hoogstam 5 m; laagstam 4 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw wordt getolereerd, maar zonnige plek is beter. Hoogstam doet het goed op meeste bodemsoorten, laagstam heeft voorkeur voor vruchtbare bodem. Algemeen: verlangt naar goed doorlatende, vochthoudende bodem en verdraagt kalk.
Bloeitijd	Mei-juni

Oogsttijd	Oogsten in oktober, als de vruchten zacht beginnen te worden. Vruchten kunnen 1 tot 2 maanden bewaard worden. Begin oogst hoogstam: na 4-5 jaar, tot max. 15 kg/boom. Begin oogst laagstam: na 3-4 jaar, tot max. 15 kg/boom.
Gebruik	Het beste te koken met andere vruchten.
Secundair gebruik	Bijenplant
Onderhoud	Bij grote oogst is bijvoeding nodig
Vermeerdering	Door enten of door stekken

Foto 24 Kweeper bloesem
www.voiceofthetrees.blogspot.nl

Foto 25 Kweeperen
www.hobbygarten.com

12 *Diospyros x Rosseyanka*

* *Rosseyanka kaki* *

Engels	Rosseyanka kaki
Plantenfamilie	Ebenaceae
Habitat	Soorten kruising succes door Russen
Winterhardheid	5-6
Planten laag	Kroonlaag of understorey
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	Tot 12 m
Breedte	Tot 7m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Blad type	Bladverliezend
Bloeitijd	Zomer

Oogsttijd	Vruchtdragend na 3-6 jaar. Oogst zo laat mogelijk, meestal nadat alle bladeren gevallen zijn. Dan zijn de vruchten lekker zoet. Bewaar op een koude plek voor 1-2 maanden. Om na te rijpen op een warme plek brengen.
Gebruik	Vruchten op zijn best rauw eten. Invriezen kan ook, maar dan gaat een deel van het aroma verloren.
Secundair gebruik	Bijenplant. Niet rijpe vruchten zitten vol met looizuur en kunnen worden gebruikt als verfstof.
Vermeerdering	Door zaad (2-3 maanden gelaagdheid vereist) of door enten op een ent of zaailing van dezelfde soort, door stekken of wortelopslag.

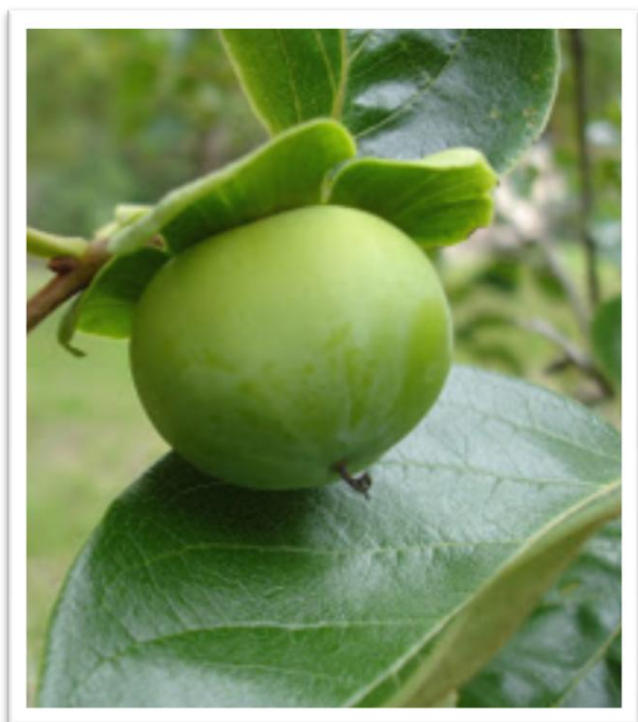

Foto 26 Onrijpe kaki vruchten
www.bluestarrgallery.blogspot.com

Foto 27 Rijpe kaki vruchten
www.sublimart.blogspot.com

13 *Elaeagnus umbellata*

* Olijfwilg *

Engels	Autumn olive
Plantenfamilie	Elaeagnaceae
Herkomst	Oost-Azië en Himalaya
Winterhardheid	3
Planten laag	Struik
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	5 m
Breedte	5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Gedijt goed op nutriënten arme grond. Niet in de schaduw.
Blad type	Bladverliezend
Bloeitijd	Vroege lente
Oogsttijd	Vruchtdragend na 2-3 jaar. Vruchten zijn rijp in september-oktober

Gebruik	Vruchten zijn eetbaar rauw, gekookt of bewerkt in jam of fruitleer. Goed recept voor fruitleer is verhouding van 1:1 van verse vruchten t.o.v. suiker/suikervervanger.
Secundair gebruik	Goede plant voor wilde bijen en hommels. Goede nitrificerende plant en past goed in hagen.
Vermeerdering	Door zaad (3 maanden stratificatie vereist) of stekken van hardhout.

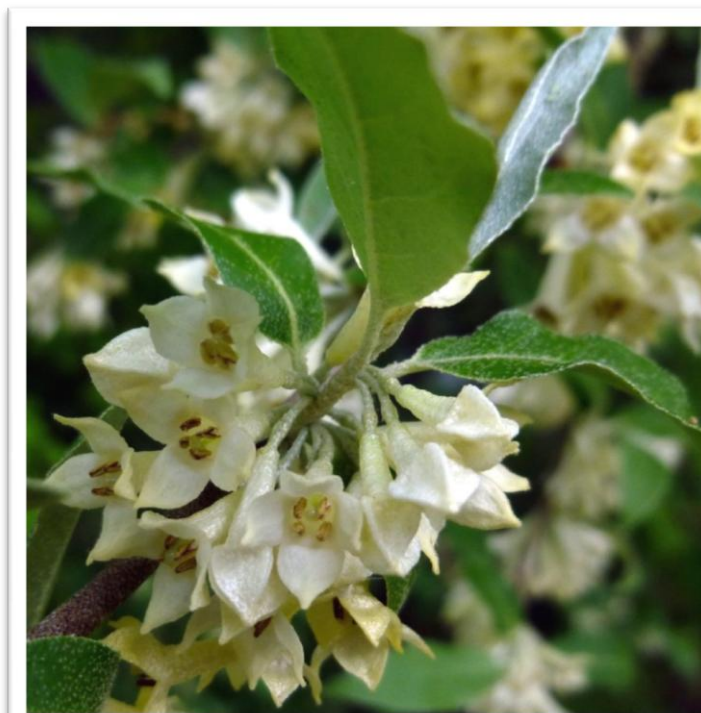

Foto 28 Bloesem van olijfwilg
www.nhgardensolutions.wordpress.com

Foto 29 Rijpe olijfwilg bessen
www.foragersharvest.com

14 *Ficus carica*

* Vijg *

Engels	Fig
Plantenfamilie	Moraceae
Herkomst	Midden-Oosten en West-Azië
Winterhardheid	6
Planten laag	Kroonlaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	3-6 m
Breedte	2-4 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Gedijt goed op nutriënten arme grond. Niet in de schaduw.
Bloeitijd	Late lente, mits geen late vorst

Oogsttijd	Vruchtdragend na 3-4 jaar. Jaarlijks opbrengst van 5-15 kg/boom.
Gebruik	Vruchten zijn rauw of gedroogd eetbaar
Vermeerdering	Hardhout stukjes van 1-2 cm in dwarsdoorsnede in zanderige grond stekken, waarna de stukjes wortelen
Allergie informatie	Eten van niet rijpe vruchten kan tijdelijke irritatie in de mond veroorzaken. Zo zegt de boom: "Wacht totdat vrucht volrijp is!"

Foto 30 Karakteristiek vijgenblad met onrijpe vijgen
www.mijntuin.org

Foto 31 Rijpe (bruin gekleurde) vijgen
www.fruitbomen.net

15 *Hibiscus syriacus*

* *Hibiscus* *

Engels	Rose of Sharon
Plantenfamilie	Malvaceae
Herkomst	Groot gedeelte van Azië
Winterhardheid	6
Planten laag	Struik
Vruchtbaarheid	Kruisbestuiving
Hoogte	3 m
Breedte	3 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw. Wel gematigd zonlicht, het liefst tegen een warme zuidelijke muur
Blad type	Bladverliezend
Bloeikleur	Wit, blauw, paars, rood of roze
Bloeitijd	juni tot ver in oktober
Oogsttijd	Als blad en bloemen verschijnen

Gebruik blad en bloem	Eetbaar blad en bloem als snack of in salades
Secundair gebruik	Bijenplant
Onderhoud	Regenachtige omstandigheden zijn van slechte invloed op de bloei. De plant kan last krijgen van kaliumgebrek. Symptomen hiervan zijn gele plekken op de oudere bladeren, later ook verwelkende bladranden en voortijdige bladval. Een bijvoeding kan dan helpen.
Vermeerdering	Vaak zaait de struik zichzelf uit, en kunnen de kleine plantjes verder opgekweekt worden. Anders, middels het nemen van een houtstek of door afleggen.

Foto 32 Eetbaar blad van hibiscus
www.radfordpl.org

Foto 33 Eetbare hibiscus bloemen in Voedselbos Ketelbroek
(Facebook pagina)

16 *Hippophae rhamnoides*

* Duindoorn *

Engels	Sea buckthorn
Plantenfamilie	Elaeagnaceae
Herkomst	Duinen en zeekustlijn van Europa en Azië
Winterhardheid	3-7
Planten laag	Kroonlaag
Vruchtbaarheid	Kruisbestuiving
Hoogte	3-4 m
Breedte	5+ m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Gedijt goed op nutriënten arme grond. Niet in de schaduw.
Bloeitijd	Lente, vorstbestendig
Oogsttijd	Late zomer- herfst

Vrucht gebruik	Vruchten zijn gekookt of bewerkt meestal eetbaar. Ze zijn te zuur om in grote hoeveelheden rauw te eten.
Oogst en opslag vruchten	Oogsten als de vruchten oranje van kleur en zacht worden. Eenmaal geoogst, niet lang houdbaar, tenzij ingevroren of bewerkt
Secundair gebruik	Goede bijenplant en stikstofbinder. Past goed in de haag als bescherming tegen vee/reeën.
Vermeerdering	Stekken

Foto 34 Duindoornbloesem
www.luontoportti.com

Foto 35 Rijpe vruchten van duindoorn
www.kuleuven-kulak.be

17 Juglans regia

* Walnoot *

Engels	Common walnut
Plantenfamilie	Juglandaceae
Herkomst	Balkans, Himalaya, China
Winterhardheid	4
Planten laag	Kroonlaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend, sommige rassen (gedeeltelijk) kruisbestuivend
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Niet in de schaduw.
Hoogte	20 m
Breedte	15 m
Bloeitijd	Late lente
Oogsttijd	Geënte variëteiten dragen vrucht na 4-5 jaar. Het duurt 10-15 jaar totdat de boom een grote vrucht opbrengst kan geven.
Vrucht gebruik	Noten zijn het best rauw of geroosterd eetbaar.
Oogst en opslag vruchten	Droog de vruchten, nadat ze van de boom op de grond vallen. Gedroogd zijn noten 2-3 jaar houdbaar.

Secundair gebruik	Hout is waardevol. Omhulsel van de noten kan worden gebruikt als natuurlijke bruine verf. Sap van de boom kan getapt worden en gebruikt als esdoornsiroop.
Onderhoud	Allelopathische (groeivertragende) effect op andere plantensoorten. Na een rijke oogst heeft de boom bijvoeding nodig. Bescherming tegen de eekhoornpjes is effectief door een levensgrote nepslang in de boom te plaatsen. Leuk voor kinderen, eng voor vogels en eekhoornpjes!
Vermeerdering	Enten of uit zaad (= noten)(3 maanden stratificatie is vereist).

Foto 36 Onrijpe walnoten
www.onlyfoods.net

Foto 37 Rijpe en gepelde walnoten
www.onlyfoods.net

18 *Lonicera caerulea*

*** *Siberische honingbes* ***

Engels	Honeyberry
Plantenfamilie	Caprifoliaceae
Herkomst	Noordelijk halfrond
Winterhardheid	2
Planten laag	Struik
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	1,5 m
Breedte	1,5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Niet in de schaduw.
Blad type	Bladverliezend
Bloeitijd	Maart-april
Oogsttijd	Zomer. Vruchten zijn klein, lang en donkerblauw.

Vrucht gebruik	Verse vruchten, gekookt, bewerkt, etc. Smaak is blauwebes-achtig, maar wat zuurder.
Oogst en opslag vruchten	Oogst als de vruchten donker en zacht worden en als ze makkelijk loslaten van de struik.
Secundair gebruik	Bijenplant
Vermeerdering	Door half geharde stekjes in late zomer of gesnoeid hardhout in de winter. Tevens d.m.v. scheuren en uitlopers.

Foto 38 Bloesem van Siberische honingbes
www.tcpermaculture.com

Foto39 Rijpe Siberische honingbessen
www.blueskynursery.ca

19 *Malus domestica*

* Appel *

Engels	Apple
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Centrale Azië
Winterhardheid	3
Planten laag	Kroon of understory
Vruchtbaarheid	Meeste rassen hebben kruisbestuiving nodig, maar sommigen zijn zelfbestuivend.
Hoogte	Hangt van de soort af
Breedte	Hangt van de soort af
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Vroege april en midden van mei. Niet echt vorstbestendig

Oogsttijd	Hangt af van de ras
Vrucht gebruik	Rauw of gekookt/gebakt eetbaar
Oogst en opslag vruchten	Oogst als de vrucht rijp is. Bewaren in koude plaats
Onderhoud	Als je niet snoeit blijft de vruchtopbrengst per boom hetzelfde; de vruchten worden kleiner, maar blijven smakelijk.
Vermeerdering	Vegetatief. Omdat de appels al eeuwen gekweekt worden, is het aan te raden om gekozen variëteit te halen bij de kweker. Daarnaast is het mogelijk om zaden te zaaien en op de zaailing een cultivar te enten.

Foto 40 Appelbloesem
www.deeprooot.co.uk

Foto 41 Rijpe appel uit Voedselbos Ketelbroek
(Facebook pagina)

20 *Mespilus germanica*

* Mispel *

Engels	Medlar
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Zuidwest-Azië en Zuidoost Europa, speciaal gebied rond Zwarte zee en Turkije.
Winterhardheid	5-8
Planten laag	Kroon
Vruchtbaarheid	Vaak tweehuizig, parthenocarpe vruchtzetting of zelfbestuivend
Hoogte	5 m
Breedte	10 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Blad type	Bladverliezend

Bloeitijd	Late lente – mist alle vorst
Oogsttijd	Vruchtdragend na 2 jaar mits een goede variëteit. Voor zaailingen kan het 15 jaar duren.
Vrucht gebruik	Oogst naarmate vruchten rijp worden. Vruchten zijn niet lang houdbaar
Oogst en opslag vruchten/blad	Vruchten behandelen net als frambozen.
Secundair gebruik	Bijenplant. Bladeren zijn eetbaar: in lasagne, gekookt of gestoomd.
Vermeerdering	Afleggen of enten

Foto42 Mispelbloesem
www.imagejuicy.com

Foto 43 Mispels
www.en.wikipedia.org

21 *Morus alba x rubra* 'Capsrum'

* *Capsrum-moerbei* *

Engels	Capsrummulberry
Plantenfamilie	Moraceae
Herkomst	Noord-China
Winterhardheid	5-9
Planten laag	Kroon
Vruchtbaarheid	Parthenocarp- vruchtzetting zonder bestuiving
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Hoogte	5 m
Breedte	10 m
Blad type	Bladverliezend
Bloeitijd	Late lente- mist alle vorst

Oogsttijd	Vruchtdragend na 2 jaar mits een goede variëteit. Voor zaailingen kan het 15 jaar duren.
Vrucht gebruik	Oogst naarmate vruchten rijp worden. Vruchten zijn niet lang houdbaar.
Oogst en opslag vruchten/blad	Vruchten net als frambozen behandelen.
Secundair gebruik	Bijenplant. Bladeren zijn eetbaar: in lasagne, gekookt of gestoomd.
Vermeerdering	Winterstek of zomerstek van meerjarig hout, afleggen, enten.

Foto 44 Bloesem van moerbei
www.cals.ncsu.edu

Foto 45 Deels rijpe (zwarte) en deels onrijpe moerbeien
www.tcpermaculture.blogspot.com

22 *Phyllostachys aureosulcata*

* *Reuzenbamboe Aureosulcata* *

Engels	Yellowgroovebamboo
Plantenfamilie	Poaceae
Herkomst	Azië
Winterhardheid	6
Planten laag	Understorey
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	7-9 m
Breedte	5 cm in diameter, woekerend
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Blad type	Wintergroen /Bladverliezend
Oogsttijd	Late lente

Vrucht gebruik	Scheuten die rijk aan mineralen zijn, worden gekookt gegeten. Oogsten als plant net uit de grond komt en tot 1 meter hoog is. Maar alleen de eerste 30 cm is eetbaar. Vrij van bitterheid.
Secundair gebruik	Bouwstof
Onderhoud	Bij regelmatige oogst is stikstofrijke bijvoeding nodig. Om ongewenste verspreiding te voorkomen is een rhizoom barrière nodig
Vermeerdering	Door delen van plant of wortelstek

Foto 46 Jonge scheuten van reuzenbamboe Aureosulcata
www.commonswikimedia.org

Foto 47 Volgroeide reuzenbamboe Aureosulcata
www.tvnursery.com

23 *Phyllostachys Shanghai 3*

* *Bamboe Shanghai 3* *

Engels	Bamboe Shanghai 3
Plantenfamilie	Poaceae
Herkomst	Azië
Winterhardheid	6
Planten laag	Understorey
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	7-9 m
Breedte	Woekerend
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Blad type	Wintergroen /Bladverliezend
Oogsttijd	Vroege herfst tussen 2-3 maanden

Gebruik	Scheuten die rijk aan mineralen zijn, worden gekookt gegeten. Oogsten als plant net uit de grond komt en tot 1 meter hoog is. Maar alleen de eerste 30 cm is eetbaar.
Onderhoud	Bij regelmatige oogst is stikstofrijke bijvoeding nodig. Om ongewenste verspreiding te voorkomen is een rhizoom barrière nodig.
Vermeerdering	Door delen van plant of wortelstek.

Foto 48 Jonge scheuten van bamboe Shanghai 3
www.bamboe-eiland.nl

Foto49 Volgroeide bamboe Shanghai 3
www.dmkert.hu

24 *Phyllostachys vivax 'Aureocaulis'*

* Gele reuzenbamboe Vivax *

Engels	Big gold bamboo
Plantenfamilie	Poaceae
Herkomst	Azië
Planten laag	Understorey
Winterhardheid	6
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	7-9 m
Breedte	Woekerend
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Blad type	Wintergroen
Oogsttijd	Vroege herfst tussen 2-3 maanden

Gebruik	Scheuten die zijn rijk aan mineralen, worden gekookt gegeten. Oogsten als plant net uit de grond komt en tot 1 meter hoog is. Maar alleen de eerste 30 cm is eetbaar. Beetje bitter van smaak.
Secundair gebruik	Uitstekende bouwstof! Zaden zijn eetbaar net als rijst, maar komen zelden voor.
Onderhoud	Bij regelmatige oogst is stikstofrijke bijvoeding nodig. Om ongewenste verspreiding te voorkomen is een rhizoom barrière nodig.
Vermeerdering	Door delen van plant of wortelstek.

Foto 50 Jonge scheuten van gele reuzenbamboe Vivax
www.bamboodirect.com

Foto 51 Volgroeide gele reuzenbamboe Vivax
www.shweeashbamboo.com

25 Pinus koraiensis

*** Koreaanse pijnboom ***

Engels	Koreanpine
Plant familie	Pinaceae
Herkomst	Oost-Azië, verre Oosten van Rusland en centraal Japan
Winterhardheid	5-7
Planten laag	Kroonlaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	3 m
Breedte	5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Niet in de schaduw.
Blad type	Wintergroen
Bloeitijd	Zomer
Oogsttijd	Noten kunnen tot 2 jaar nemen om te rijpen. Daarnaast levert een boom niet te veel noten. Daarom zijn de pijnboompitten zo duur.

Vrucht gebruik	Noten zijn vers of gekookt eetbaar.
Oogst en opslag vruchten	Oogst van de noten als je ziet dat de noot opengaat in de late herfst. Snij de noten van de taak af en bewaar deze 2 jaar zodat ze kunnen narijpen. Bruine notendop verwijderen voor het eten (noten zijn crème-wit van binnen)
Secundair gebruik	Kruidenthee kan worden gemaakt van de boomnaalden.
Vermeerdering	Makkelijk uit het zaad vanuit kwekerij (niet uit de voedselwinkel!). 1-3 maanden stratificatie is vereist.
Allergie informatie	Sommige mensen kunnen allergisch voor pijnboompitten zijn.

Omdat de boom pas na 8-10 of zelfs 40 jaar vruchtdragend wordt, bent u pas dan van harte welkom uw Koreaanse pijnboompitten te zoeken ☺

Foto 52 Onrijpe dennenappel van Koreaanse pijnboom

www.bluerivernersery.com

Foto 53 Rijpe dennenappel Koreaanse pijnboom
www.waldeneffect.org/blog

Foto 54 Ongepelde (boven) en gepeelde (onder) Koreaanse pijnboom pitten
www.terebess.hu

26 *Prunus persica*

* Perzik *

Engels	Peach
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Noordwest China
Winterhardheid	4
Planten laag	Kroonlaag of understorey
Vruchtbaarheid	Meeste rassen zijn zelfbestuivend
Hoogte	3 m
Breedte	5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Niet in de schaduw.
Bloeitijd	Vroege lente
Oogsttijd	Late zomer, herfst

Vrucht gebruik	Vruchten rauw, gedroogd (ontpit en gehalveerd), geconserveerd eetbaar
Oogst en opslag vruchten	Oogst, als de vrucht heel zacht is of als het al zacht op de grond ligt. Vruchten zijn niet lang vers houdbaar
Secundair gebruik	Bijen plant
Vermeerdering	Zaaien, oculeren en enten
Allergie informatie	Meeste variëteiten hebben een hoog gehalte blauwzuur in hun pit. Niet van de pit eten! (net als bij abrikozen).

De naam “perzik” betekent: “Perzisch”, omdat de vruchten via Perzië in Europa terecht zijn gekomen. Echter het is een plant die oorspronkelijk afkomstig is uit China³

Foto 55 Perzikbloesem
www.gardensandplants.com

Foto 56 Rijpe perziken
www.havlis.cz

27 *Prunus armeniaca*

* Abrikoos *

Engels	Apricot
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Armenië, Azië
Winterhardheid	5
Planten laag	Kroonlaag of understory
Vruchtbaarheid	Veel rassen zijn in meer of mindere mate zelfbestuivend
Hoogte	4 m
Breedte	4 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw. Wind en vorst beschutte plek
Bloeitijd	Vroeg in februari-maart. Gevoelig voor vorstschade, maar sommige variëteiten minder.
Oogsttijd	Vruchtdragend na 4-5 jaar. Jaarlijkse opbrengst: zaailingen 5-14 kg/boom, volgroeide bomen 14-55 kg.

Vrucht gebruik	Vruchten rauw, gedroogd (ontpit en gehalveerd) en geconserveerd eetbaar.
Oogst en opslag vruchten	Oogst, als de vrucht heel zacht is of als het al zacht op de grond ligt. Vruchten zijn niet lang vers houdbaar.
Secundair gebruik	Bijenplant
Vermeerdering	Zaaien, oculeren en enten
Allergie informatie	Meeste variëteiten hebben hoge dosis blauwzuur in hun pit. Niet het binnenste van de pit eten! (net als bij perziken)

Foto 57 Abrikoosbloesem
www.blog.katherineplumer.com

Foto 58 Rijpe abrikoos
www.soljardi.com

28 *Prunus avium*

* Zoete kers *

Engels	Sweetcherry
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Europa: vanuit Noorwegen tot Marokko, Tunesië; West-Azië
Winterhardheid	3
Planten laag	Kroonlaag of understorey
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	Halfstam 8-10 m; laagstam 2,5-3 m
Breedte	Halfstam 6 m; laagstam 2 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	April-beetje gevoelig voor late lente vorstschade

Oogsttijd	Vruchtdragend: halfstam na 3-4 jaar ; laagstam na 2-3 jaar. Jaarlijks opbrengst: halfstam (jonge boompje) 5-14 kg; halfstam (opgegroeid) 15-55 kg; laagstam 10-20 kg
Vrucht gebruik	Vruchten rauw, gedroogd (ontpit en gehalveerd), geconserveerd eetbaar (voeg ook enkele kersenblaadjes toe voor het aroma)
Oogst en opslag vruchten	Oogst, als de vrucht heel zacht is of als het al zacht op de grond ligt. Vruchten zijn niet lang vers houdbaar
Secundair gebruik	Bijenplant. Blad is rauw en gekookt eetbaar, heeft nootachtige aroma. Jong blad is zachter. Oud blad wordt taaier
Vermeerdering	Stekken, oculeren en enten

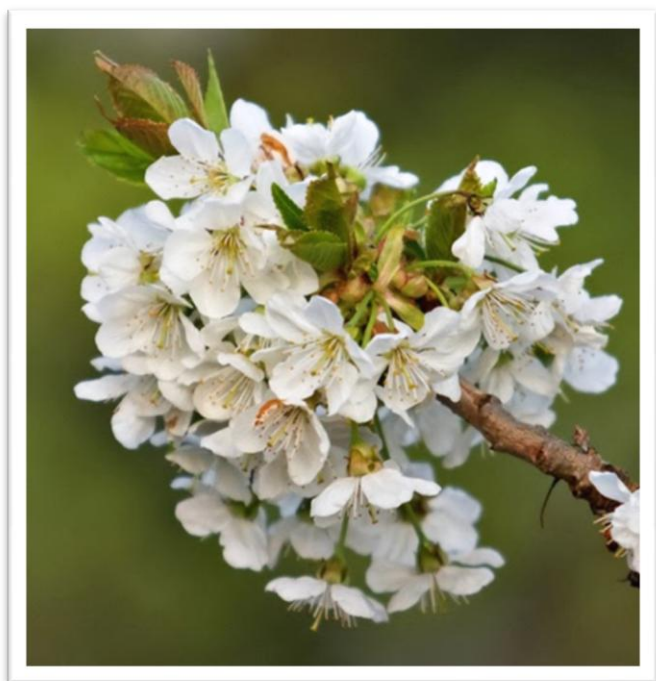

Foto 59 Zoete kers bloesem
www.treesplanet.blogspot.com

Foto 60 Rijpe zoete kersen
www.digituin.tuinadvies.be

29 *Prunus domestica*

* Pruim *

Engels	European plum
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Staat niet vast
Winterhardheid	5
Planten laag	Kroonlaag of understorey
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	4 m
Breedte	4 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Oogsttijd	Augustus, september
Vrucht gebruik	Vruchten rauw, gedroogd (ontpit en gehalveerd), geconserveerd eetbaar

Oogst en opslag vruchten	Oogst, als de vrucht heel zacht is of als het al zacht op de grond ligt. Vruchten zijn niet lang vers houdbaar.
Secundair gebruik	Bijenplant
Onderhoud	Probeer de populatie van vliegmuizen in stand te houden (door vliegmuizen huisjes te plaatsen) om populatie van motten te beperken. Plant stikstof en kalium accumulerende planten in de buurt van de pruimenboom voor bijvoeding.
Vermeerdering	Stekken, oculeren en enten

Foto 61 Pruimbloesem
www.commonswikimedia.org

Foto 62 Rijpe pruimen
www.luirig.altervista.org

30 *Prunus dulcis*

* *Amandel* *

Engels	Almond
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Azië
Winterhardheid	6
Planten laag	Kroonlaag of understorey
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	4-10 m
Breedte	4-6 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.

Bloeitijd	Vroege lente, gevoelig voor vorstschade
Oogsttijd	Eenmaal rijp, vallen de noten op de grond. Verzamel en droog ze.
Vrucht gebruik	Rauw of geroosterd eetbaar. Opbrengst per boom is niet groot.
Oogst en opslag vruchten	Eenmaal gedroogd kunnen de noten tot 2 jaar houdbaar zijn.
Vermeerdering	Stekken, oculeren en enten

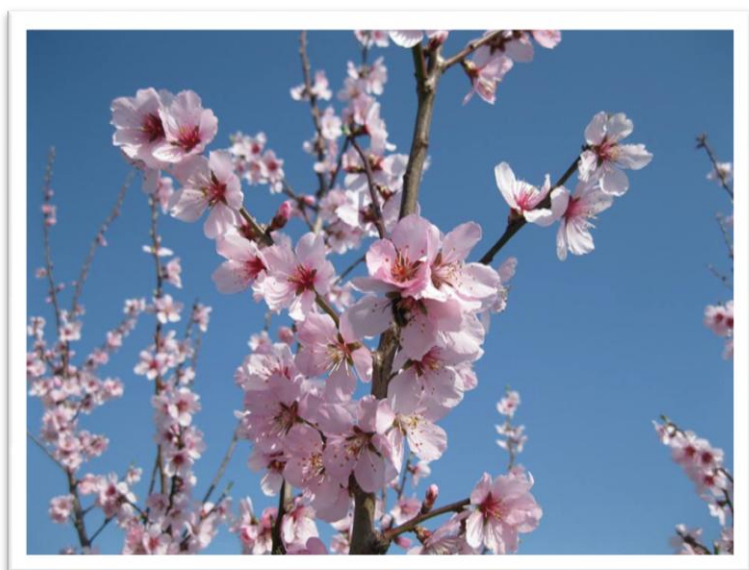

Foto 63 Amandel in bloesem op Voedselbos Ketelbroek (Facebook pagina)

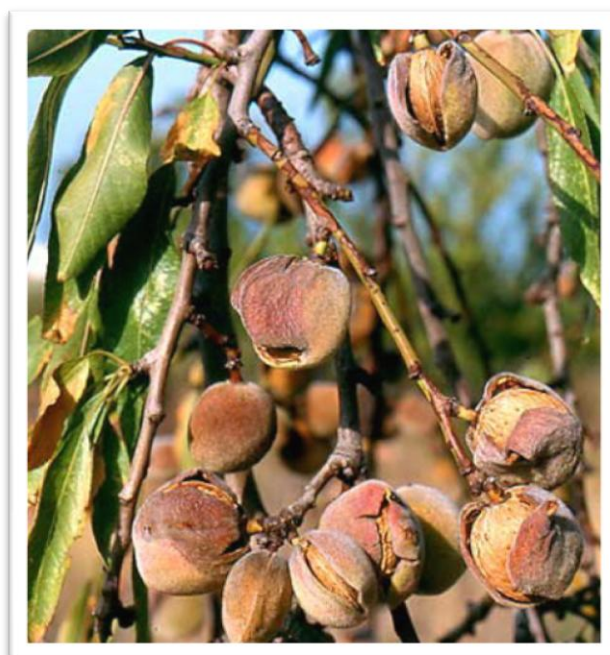

Foto 64 Rijpe amandelen in schil
www.mdidea.com

31 *Prunus salicina*

** Japanse pruim **

Engels	Japaneseplum
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	China
Winterhardheid	3
Planten laag	Kroonlaag of understory
Vruchtbaarheid	Meeste rassen zijn niet zelfbestuivend en moeten bestoven worden door een ander geschikt Japans pruimras
Hoogte	3 m
Breedte	5 m

Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Oogsttijd	Oogst vruchten als ze rijp zijn
Vrucht gebruik	Rauw vers eetbaar
Oogst en opslag vruchten	Vruchtdragend na 3-4 jaar. Vruchten zijn niet lang houdbaar na het oogsten.
Secundair gebruik	Bijenplant
Vermeerdering	Stekken, oculeren en enten

Japanse pruimen zijn compacter en meer immuun tegen ziekten en plagen dan gewone pruimen. Maar omdat ze vroegere bloeien hebben, zijn ze gevoeliger voor vorstschade in het voorjaar. Daarnaast hebben ze ook veel zon nodig om hun hout “af te rijpen”. Fruit is groot en hartvormig en kan rijken tot 3-5 cm doorsnede. Smaak van echt rijpe vruchten is zeer bijzonder - niet te vergelijken met geïmporteerd fruit omdat die onrijp is geplukt.

Foto 65 Bloesem van Japanse pruim
www.ew9z.com

Foto 66 Rijpe Japanse pruimen
www.plant-shed.com

32 *Prunus tomentosa*

* Nanking cherry *

Engels	Nanking cherry
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Centraal-Azië
Winterhardheid	2
Planten laag	Understorey of struik
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend, maar voor meer vruchten is kruisbestuiving gewenst.
Hoogte	1,5 m
Breedte	2,5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Lente, gevoelig voor late-lente vorst

Oogsttijd	Vruchten zijn rijp in late zomer
Vrucht gebruik	Vruchten zijn vers of gekookt eetbaar.
Oogst en opslag vruchten	Oogst, als vruchten donkerrood, rijp en zacht zijn (of als de vogels interesse beginnen te tonen). Z.s.m. na de oogst bewerken.
Secundair gebruik	Bijenplant
Vermeerdering	Door zaad (3 maanden gelaagdheid vereist), stekken of enten

Zoete kleine kersen die vrijwel tot augustus op de boom kunnen blijven hangen. Makkelijke boom voor kinderen - ze kunnen er altijd bij en er zijn altijd genoeg vruchtjes. Boom geeft maximale oogst na 3 jaar.

Foto 67 Nanking cherry bloesem
www.toptropicals.com

Foto 68 Volle boom met Nanking cherry's
www.acanadianfoodie.com

33 *Pyrus communis*

* Peer *

Engels	Pear
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Centraal-Azië
Winterhardheid	4
Planten laag	Kroonlaag of understorey
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	Tot 18 m
Breedte	Tot 4
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	April-mei. Gevoelig voor late vorstschade in de lente
Oogsttijd	Laat in oktober
Vrucht gebruik	Vers rauw of gekookt eetbaar. Drogen kan ook.
Oogst en opslag vruchten	Oogst als de vruchten zachter worden. Bewaar in koele plaats en kijk regelmatig op rijping

Secundair gebruik	Waardplant voor totaal 15 soorten organismen: bijen, wespen, veel soorten nachtvlinders, paddenstoelen en kevers.
Vermeerdering	Stekken

Foto 69 Peerbloesem
www.jwmauritz.nl

Foto 70 Rijpe peren
www.chewvalleytrees.co.uk

34 Pyrus pyrifolia * Aziatische zandpeer "Nashi" *

Engels	Sand pear
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Japan, China
Winterhardheid	6
Planten laag	Kroonlaag of understorey
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	2-4 m
Breedte	Tot 4 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Maart – april

Oogsttijd	Augustus – september
Vrucht gebruik	Wordt vers gegeten en is ook lekker in salades.
Oogst en opslag vruchten	Geplukte vruchten zijn op een koele plaats nog wel 3 tot 4 weken te bewaren. Stoven, vriezen of verwerken in gelei.
Secundair gebruik	Waardplant voor vele soorten bijen, vlinders en kevers.
Onderhoud	Plant stikstof en kalium accumulerende planten in de buurt, voor de bijvoeding.
Vermeerdering	Stekken, oculeren en enten

Pyrus pyrifolia Nashi wordt ook wel, appelpeer, Japanse peer, Aziatische zandpeer, meloenpeer, waterpeer, slapeer of Nashi peer genoemd. De appelpeer is nauw verwant aan de gewone peer, maar de vruchten hebben meer de vorm van een appel. Deze fruitsoort geeft ook met één boom zeer veel vruchten. De smaak is heerlijk fris en het heeft wat weg van een combinatie van zoete peer, watermeloen en lychee⁴.

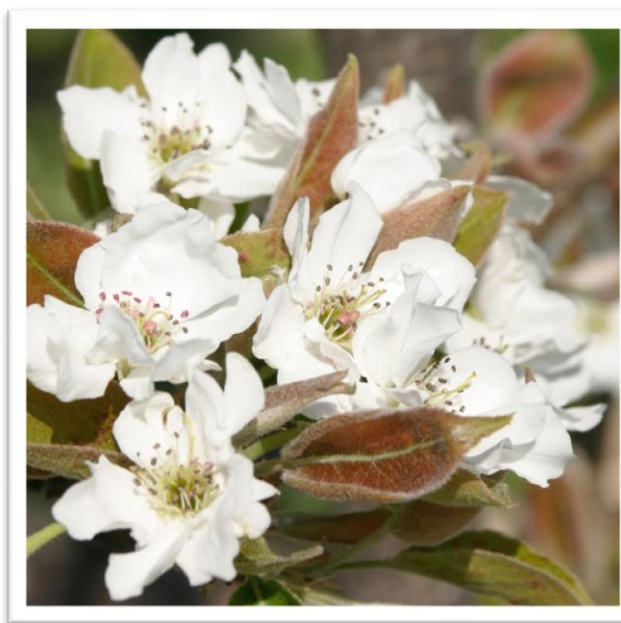

Foto 71 Bloesem van Aziatische zandpeer "Nashi"
www.powellgardens.blogspot.com

Foto 72 Rijpe vrucht van Aziatische zandpeer "Nashi"
www.en.wikipedia.org

⁴www.permacultuurnederland.org / www.palmaverde.nl

35 *Rhus typhina* * *Fluweelboom* *

Engels	Staghornsumac
Plantenfamilie	Anacardiaceae
Herkomst	Noord-Amerika
Winterhardheid	2
Planten laag	Understorey of struik
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	3 m
Breedte	4 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Gedijt goed op nutriënten arme grond. Niet in de schaduw.
Bloeitijd	Zomer
Oogsttijd	Oogst de vruchten als ze rood worden

Vrucht gebruik	Vruchten zijn eetbaar en hebben citroensmaak.
Oogst en opslag vruchten	Maak vruchtdrank direct na de oogst (recept hieronder).
Secundair gebruik	Bladeren zitten vol met tannine en zijn goed voor verven (geel en bruin) en als uitbijtmiddel.
Onderhoud	Woekerend. Snoeien alleen om onwenselijke verspreiding te voorkomen.
Vermeerdering	Door zaad (2-3 maanden stratificatie vereist), stekken en wortelopslag.

Fluweelboom vruchtdrankje volgens oud recept:

Pluk rijpe vruchten en week ze een nacht in het water, zeef dan het water. Om meer smaak eruit te halen, klein deel van vruchten(zonder takjes) kan worden gemixt met wat water in blender, gezeefd en dan bijgevoegd aan minder sterke drank.

Foto 73 Fluweelboom in de herfst
www.kwietnik.com.pl

Foto 74 Bloemende vrucht van fluweelboom in de zomer
www.ru.wikipedia.org

36 *Ribes divaricatum*

* *Worcesterbes* *

Engels	Coastal black gooseberry
Plant familie	Grossulariaceae
Herkomst	Midden-Oosten
Winterhardheid	4
Planten laag	Struiklaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	2-3 m
Breedte	1,5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeikleur	Van wit tot rood
Bloeitijd	Lente. Vorst tolerant
Oogsttijd	Juli- augustus

Vrucht gebruik	Zoals bij kruisbes
Oogst en opslag vruchten	Zoals bij kruisbes
Secundair gebruik	Bijenplant en als haag beplanting
Onderhoud	Snoeien alleen om onwenselijke verspreiding te voorkomen.
Vermeerdering	Gewone stek, hielstek, aanaarden, afleggen en scheuren of stek-enten.

Foto 75 Bloesem van worcesterbessen
www.nwplants.com

Foto 76 Rijpe worcesterbessen
www.rvroger.co.uk

37 *Ribes nigrum*

* Zwarte bes *

Engels	Blackcurrant
Plantenfamilie	Grossulariaceae
Herkomst	Midden-Oosten
Winterhardheid	5
Planten laag	Struiklaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	2 m
Breedte	1 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Midden lente. Gemiddelde resistentie voor vorstschade
Oogsttijd	Tussen mid-juni en mid-september. Vruchtdragend in de loop van 15-20 jaar.

Vrucht gebruik	Vers rauw of verwerkt tot jams, fruittellers, sausen (goed met yoghurt, cakes etc.)
Oogst en opslag vruchten	Oogst kan oplopen tot 4kg/struik. Verse vruchten tot één of twee weken houdbaar op een koele plek.
Secundair gebruik	Bijenplant. Blaadjes als thee te gebruiken. Vruchten geven natuurlijke paarse kleur bij het verven.
Onderhoud	Niet in de buurt van hazelaar planten i.v.m. ziekte verspreiding.
Vermeerdering	Gewone stek, hielstek, aanaarden, afleggen en scheuren of stek-enten.

Foto 77 Bloesem van zwarte bessen
www.commonswikimedia.org

Foto 78 Rijpe zwarte bessen
www.baseformula.com

38 *Ribes odoratum*

* Buffelkrent *

Engels	Buffalo currant
Plantenfamilie	Grossulariaceae
Herkomst	Midden-Oosten
Winterhardheid	3
Planten laag	Struik
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	1-1,5 m
Breedte	1-1,5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Lente
Oogsttijd	Juli- augustus

Vrucht gebruik	Vers rauw of verwerkt tot jams, fruittellers, sausen (goed met yoghurt, cakes etc.)
Oogst en opslag vruchten	Oogst kan oplopen tot 4 kg/struik. Verse vruchten zijn tot een week of twee houdbaar op een koele plek.
Secundair gebruik	Bijenplant. Blaadjes als thee te gebruiken. Bloemen hebben kruidnagel aroma.
Onderhoud	Snoeien alleen om onwenselijke verspreiding te voorkomen.
Vermeerdering	Door middel van winterstekken of houtstekken, afgesneden in late herfst.

Foto 79 Bloesem van buffelkrenten
www.awaytogarden.com

Foto 80 Rijpe buffelkrenten
www.wildsuburbia.blogspot.nl

39 *Ribes rubrum*

* Rode bes *

Engels	Redcurrant
Plantenfamilie	Grossulariaceae
Herkomst	Midden-Oosten
Winterhardheid	6
Planten laag	Struiklaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	2 m
Breedte	1 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Vroege of mid-lente. Vorst resistent
Oogsttijd	Mid-juni tot en met vroege september, afhankelijk van variëteit.

Vrucht gebruik	Vers fruit (ietsjes zuur) of gelei (eerst zeven). Zaadjes zijn te groot om van de vruchten jam te maken.
Oogst en opslag vruchten	Draagt tot 4 kg vruchten per struik. Verse vruchten zijn 1 of 2 weken houdbaar.
Secundair gebruik	Bijenplant
Onderhoud	Snoeien alleen om onwenselijke verspreiding te voorkomen.
Vermeerdering	Gewone stek, hielstek, aanaarden, afleggen en scheuren of stek-enten.

Foto 81 Bloesem van rode bessen
www.walthers.de

Foto 82 Rijpe rode bessen
www.baumschule-horstmann.de

40 *Ribes uva-crispa*

* *Kruisbes* *

Engels	Gooseberry
Plantenfamilie	Grossulariaceae
Herkomst	Midden-Oosten
Winterhardheid	5
Planten laag	Struiklaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	1-1,5 m
Breedte	1-1,5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Lente. Vrijwel vorst resistent
Oogsttijd	Midden juni tot eind augustus, afhankelijk van variëteit. Vruchtdragend tot 25 jaar!
Vrucht gebruik	Verse rijpe vruchten zijn zoet rauw eetbaar, of verwerkt in fruittelers sausen, gebakken taarten etc. Groene zure (dus onrijpe) bessen kunnen worden gebruikt voor het koken als citroen vervanger.

Oogst en opslag vruchten	Draagt tot 4 kg per struik, minder in schaduw. Verse vruchten zijn 1-2 weken houdbaar op een koele plek.
Onderhoud	Snoeien alleen om onwenselijke verspreiding te voorkomen.
Vermeerdering	Gewone stek, hielstek, aanaarden, afleggen en scheuren of stek-enten.
Ziektes en plagen	Vatbaar voor Podosphaera (syn. Sphaerotheca) mors-uvae – echte meeldauw. Kies voor immune variëteiten of knip regelmatig zieke takjes af.

Foto 83 Bloesem van kruisbessen
www.commonswikimedia.org

Foto 84 Rijpe kruisbessen
www.botanicum-spb.ru

41 *Ribes x nidigrolaria* (*R. nigrum* x *R.uva-crispa*)

* Jostabes *

Engels	Jostaberry
Plantenfamilie	Grossulariaceae
Herkomst	Midden-Oosten
Winterhardheid	4
Planten laag	Struiklaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	1,5 m
Breedte	1,5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw. Plant niet op een laag gelegen, vorstgevoelige plaats
Bloeitijd	April. Late nachtvorst tijdens de bloei is soms nadelig voor de vruchtzetting.

Oogsttijd	Begin tot half juli kun je heerlijke zacht-zure bessen oogsten met aromatische kruisbessensmaak
Vrucht gebruik	Vers te eten, of als gelei, jam en als sap te gebruiken.
Oogst en opslag vruchten	2-3 weken houdbaar op een koele plek
Onderhoud	Jostabessen geven vruchten op kort vruchthout.
Vermeerdering	Gewone en hielstek, aanaarden, afleggen en scheuren.
Ziektes en plagen	Niet snoeien! Niet vatbaar voor Amerikaanse meeldauw, bladvalziekte en andere bessenziekten.

Ribes x nidigrolaria, best bekend als Jostabes, is een kunstmatige, vruchtbare hybride die ontstaan is in Duitsland. De Jostabes lijkt op de Zwarte bes maar bloemkronen zijn groen-paars en duidelijk behaard (een teken van de Worcesterbes). In tegenstelling tot de Worcesterbes en kruisbes, ontbreken bij de Jostabes de doornen.

Foto 85 Bloesem van jostabessen
www.alienplantsbelgium.be

Foto86 Rijpe jostabessen
www.rasadniksevar.com

42 *Rubus fruticosus x idaeus*

* Taybes *

Engels	Tayberry
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Schotse kruising succes tussen framboos en braam
Winterhardheid	6
Planten laag	Struiklaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	1,5-2 m
Breedte	Woekerend
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw. Plant niet op een laag gelegen, vorstgevoelige plaats
Bloeitijd	April – juli. Vorstbestendig
Oogsttijd	Augustus – oktober
Vrucht gebruik	Eetbaar rauw en vers of verwerkt in marmelade of gelei
Oogst en opslag vruchten	Vers te eten, of als gelei, jam en als sap te gebruiken.

Secundair gebruik	Bijenplant en/of als omheining. Blaadjes kunnen in de thee worden gebruikt.
Onderhoud	Bemesting is af te raden. In droge perioden wel extra water geven. Laat de rijen het liefst in Noord-Zuid richting lopen en zet de tayberry een meter (of meer!) uit elkaar. Bescherming tegen vogels is meestal nodig.
Vermeerdering	Zomerstekken onder glas, afleggen van scheuttoppen, wortelopslag, wortelstekken en scheuren.
Ziektes en plagen	Vruchtrot (<i>Botrytis spp.</i>), honingzwam. Maar geen last van frambozenkever.

De tayberry of taybes is een kruising tussen de framboos en braam (*Rubus idaeus x fruticosus*). De taybes is aanzienlijk groter dan een framboos. De bes is vernoemd naar de Schotse rivier de Tay. De bessen zijn niet gemakkelijk te plukken, maar wel lekker. Mits het goed begeleid is kan de taybes zowel in bomen als tegen de muur opklimmen⁵

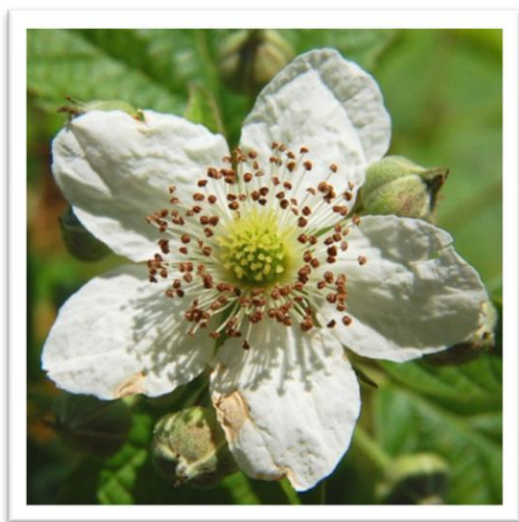

Foto 87 Bloesem van taybes
www.en.wikipedia.org

Foto 88 Rijpe taybessen geoogst op Voedselbos Ketelbroek
(Facebook pagina)

⁵www.permacultuurnederland.org / www.digituin.tuinadvies.be / www.bakker-hillegom.nl / www.houtwal.be

43 *Rubus idaeus*

* *Framboos* *

Engels	Raspberry
Plantenfamilie	Rosaceae
Herkomst	Europa en Azië
Winterhardheid	3
Planten laag	Struiklaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	2 m
Breedte	Woekerend
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Mei-juli. Vrijwel vorsttolerant

Oogsttijd	Late juni tot november
Vrucht gebruik	Vers rauw, gekookt, ingemaakt als jams, sap etc. Voor het maken van fruitleer, mixen met iets stroperigs (bijv. pruimen)
Oogst en opslag vruchten	Kort houdbaar na de oogst
Secundair gebruik	Bijenplant. Blaadjes zijn te gebruiken als thee.
Onderhoud	Geen
Vermeerdering	Winterstek, wortelstek, scheuren en wortelopslag verdeling.

Er zijn bij frambozen zomervariëteiten en de herfstvariëteiten. Zomerframbozen dragen op scheuten van vorig jaar. Herfstframbozen dragen in september en oktober vruchten op de jonge scheuten⁶.

Foto 89 Bloesem van framboos
www.aphotoflora.com

Foto 90 Rijpe frambozen
www.mesarbustes.fr

⁶www.tpvc.be

44 *Sambucus nigra*

* Vlier *

Engels	Elderberry
Plantenfamilie	Adoxaceae
Herkomst	Europa, de Kaukasus, West-Siberië en Noord-Afrika
Winterhardheid	3-10
Planten laag	Understorey of struik
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	3-8 m
Breedte	3-5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Juni-augustus
Oogsttijd	Augustus-september

Vrucht gebruik	Bloesem wordt gebruikt voor de bereiding van limonade, thee; Bessen voor vlierbessensap, een heerlijke jam en/of bessenjenever.
Secundair gebruik	Bijenplant. Bladeren kunnen gebruikt worden als wondmiddel.
Onderhoud	Geen
Vermeerdering	Gewone en hielstek, scheuren en enten.
Allergie	Rauwe bessen, blad en groene takjes zijn niet eetbaar - ze zijn licht giftig. Giftigheid gaat door het koken verloren.

Heel veel onderdelen van de struik werden gebruikt in vroegere tijden door de boeren. Daarom waren de vlierstruiken populair om bij boerderijen en woningen te plaatsen. Van het witte hout werden kleine gebruiksvoorwerpen gemaakt. In verschillende landen en culturen wordt er gesproken over Vrouw Holle, de Hylde-Moer of Vrouw Holda. Zij was de godin of beschermster van de vlier. Aan haar moest je vragen of je vlierbessen mocht plukken of hout mocht kappen⁷.

Foto 91 Eetbare vlierbloesem
www.plant-identification.co.uk

Foto 92 Rijpe vlierbessen
www.florafinder.com

45 *Schisandra chinensis*

* Vijfsmakenbes *

Engels	Wu Wei Zi
Plantenfamilie	Schisandraceae
Herkomst	Japan en Korea
Winterhardheid	4
Planten laag	Klimmers
Vruchtbaarheid	Mannelijke en vrouwelijke planten nodig
Hoogte	7 m +
Breedte	Woekerend
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Schaduw (diepe bossen) of halfschaduw (licht bos).

Bloeitijd	Mei - juni
Oogsttijd	Augustus - oktober
Vrucht gebruik	Vers en gedroogd eetbaar
Oogst en opslag vruchten	Bessen rauw, verwerkt of gekookt eetbaar.
Secundair gebruik	Omheining, bijenplant, geneeskrachtig. De jonge bladeren kunnen gekookt als groente worden gebruikt.
Vermeerdering	Met zaad of wortelopslag

Vruchten van vijfsmakenbessen zou zuur, zoet, zoutig, 'heet' en bitter smaken, vandaar ook de naam- *Schisandra chinensis*. Deze plant heeft buitengewone geneeskrachtige effecten, waaronder lever en de lever weefselregeneratie. Het wordt daarom als een belangrijke plant in Chinese geneeskunde beschouwd ⁸

Foto 93 Bloesem van vijfsmakenbes
www.de.wikipedia.org

Foto 94 Rijpe vijfsmakenbessen
www.seedscollector.com

⁸www.permacultuurnederland.org / www.digituin.tuinadvies.be

46 *Tilia cordata*

* Winterlinde *

Engels	Small leaved lime
Plantenfamilie	Tiliaceae
Herkomst	Europa, Azië
Winterhardheid	2-5
Planten laag	Kroonlaag
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	20-40 m
Breedte	6-20 cm doorsnede
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw
Oogsttijd	Van maart tot september

Blad gebruik	Jong blad en jonge takken topjes kunnen rauw worden gebruikt in salades. Van ouder gedroogd blad maakte men in het oude Oostenrijk een bakmeel!
Oogst en opslag vruchten	Vers geoogst en binnen 2 dagen geconsumeerd.
Secundair gebruik	Bijenplant Verse en/of gedroogde bloemen hebben geneeskrachtige werking en worden in de thee gebruikt Goede houtsoort Blad als mineraal rijke mulch
Onderhoud	Als je te veel snoeit krijgt de boom nooit bloemen.
Vermeerdering	Door zaad (lange stratificatie)

Foto 95 Eetbaar blad van linde
www.arborix.be

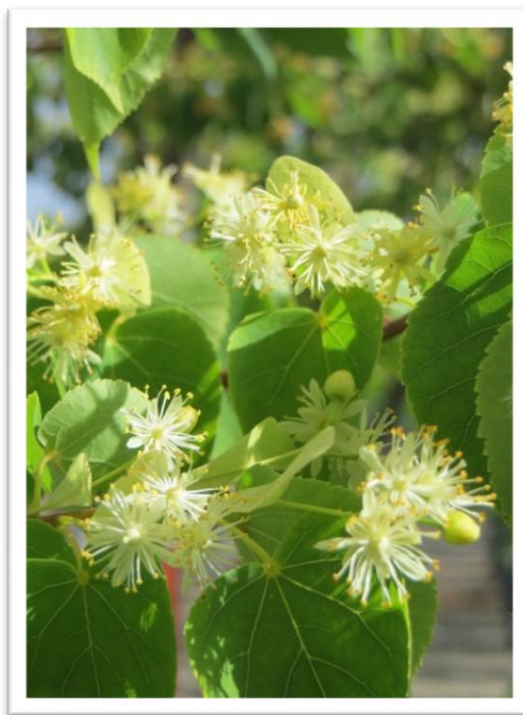

Foto 96 Lindebloesem
www.pendulousplants.com

47 *Toona sinensis*

* Chinese Mahonieboom *

Engels	Chinese cedar
Plantenfamilie	Meliaceae
Herkomst	China, India, Nepal, Birma, Thailand, Maleisië en Java
Winterhardheid	5
Planten laag	Kroonlaag of understorey
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	15 m
Breedte	10 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Niet in de schaduw.

Oogsttijd	Oogst jong blad voordat het uitvouwt en gebruik dit direct.
Blad gebruik	Jong blad smaakt naar Franse uiensoep en is rauw of gekookt eetbaar.
Secundair gebruik	Hout is waardevol, duurzaam en goed bewerkbaar en het ruikt als ceder.
Vermeerdering	Door zaad (heeft 2 maanden stratificatie nodig)

Foto 97 Jong blad van Chinese Mahonieboom
www.greergardens.com

Foto 98 Chinese Mahonieboom in herfst
www.tuinenmag.wordpress.com

Foto 99 Jonge scheuten van Chinese Mahonieboom
www.davesgarden.com

48 *Viburnum lentago*

* Schapenbes *

Engels	Scheepberry
Plantenfamilie	Adoxaceae
Herkomst	Noord-Amerika
Winterhardheid	2-8 (Kan extreme koude weerstaan)
Planten laag	Understorey of struik
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	Tot 9 m
Breedte	Tot 5 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Mei - juni
Oogsttijd	September - oktober

Vrucht gebruik	Fruit, vers eetbaar, verwerkt eetbaar, meerjarig
Oogst en opslag vruchten	Grote bessen kunnen rijp geoogst worden of aan de boom gelaten, totdat ze droog worden. Vogels tonen geen interesse tot de winter.
Secundair gebruik	Prachtige herfstkleuren. Plant wordt ook als anti-spasmisch middel gebruikt
Vermeerdering	Door zaad (vereist 6 maanden stratificatie) of stekken.

Foto 100 Bloesem van schapenbes
www.plantdatabase.co.uk

Foto 101 Rijpe schapenbessen
www.onlyfoods.net

49 *Vitis vinifera*

* Druif *

Engels	Grape
Plantenfamilie	Vitaceae
Herkomst	Landen rond de Zwarte Zee
Winterhardheid	5
Planten laag	Klimmers
Vruchtbaarheid	Zelfbestuivend
Hoogte	30 m omhoog
Breedte	Woekerend
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Volle zon, tolerant tot lichte schaduw (4-5 uur zonlicht/dag)
Bloeitijd	Midden of late lente
Oogsttijd	September-oktober

Vrucht gebruik	De rijpe bessen zijn eetbaar vers of gedroogd tot krenten of rozijnen, of verwerkt tot alcoholhoudende dranken (wijn, aperitiefwijnen zoals sherry, vermout en port of gedistilleerd tot brandewijn).
Oogst en opslag vruchten	Direct gebruiken na de oogst of verwerken.
Secundair gebruik	Eetbaar sap, blad en olie uit de zaadjes
Vermeerdering	Door winterstek, afleggen en enten.

De wilde druif is oorspronkelijk afkomstig uit de landen rond de Zwarte Zee. In het Vroeg-Pleistoceen was de wilde druif waarschijnlijk wijdverspreid in Europa. Het klimaat in Nederland was destijds warmer dan nu en voor de warmte-minnende druif goed om te groeien. Gedomesticeerde druivenplanten zijn door de mens naar alle mogelijke plaatsen op de aarde meegenomen en aangeplant om druiven te kunnen kweken⁹.

Foto 102 Bloesem van druif
www.creationwiki.org

Foto 103 Rijpe druiven
www.99roots.com

⁹www.mijntuin.org / www.natuurinformatie.nl

50 *Zanthoxylum simulans*

* *Szechuanpeper simulans* *

Engels	Szechuan peper
Plantenfamilie	Rutaceae
Herkomst	Noord- tot Midden-China
Winterhardheid	6
Planten laag	Struiklaag
Vruchtbaarheid	Tweehuizig, je hebt een mannelijke en vrouwelijke plant nodig.
Hoogte	3-4 m
Breedte	3-4 m
Standplaats	Goed water doorlatende zanderige, leem of klei bodem. Schaduw (diepe bossen) halfschaduw (licht bos) of geen schaduw.
Bloeitijd	Juni
Oogsttijd	Oktober. Vruchtdragend na 4-5 jaar. 10 jarige struik kan tot 1,5 kg/jaar gedroogde bessen opleveren. Oogst als het vruchtschilletje openbreekt en zwarte bessen tevoorschijn komen

Vrucht gebruik	Lucht-gedroogde besjes worden gebruikt als vervanging van tropische zwarte peper. Gedroogde besjes zijn 1 jaar houdbaar.
Oogst en opslag vruchten	Pluk per hele bessentros, droog het en zeef daarna de takjes weg. Droog bewaren op een koele plek. Bij vochtige opslag verliezen de bessen hun peper smaak binnen een paar maanden!
Secundair gebruik	Bijenplant. Jonge blaadjes en vruchten schilletjes worden ook als peperspecerij gebruikt (ook bij het inmaken van groente) Vele medicinale toepassingen (m.n. darmaandoeningen en vochtafdrijving).
Onderhoud	Wees voorzichtig bij het oogsten- plant heeft doornen
Vermeerdering	Door zaad (3 maanden stratificatie vereist)

Foto 104 Eetbaar jonge blad van *Szechuanpeper simulans*
www.forum.garten-pur.de

Foto 105 Rijpe bessen van *Szechuanpeper simulans*
www.florama.fr

Gebruikte Literatuur

Dit werk is een verzameling van informatie met gebruik van de onderstaande bronnen.

Fotomateriaalbronnen zijn vermeld onder elke foto. Titelblad fotocollage is uitgevoerd door de auteur, aan de hand van het gebruikte fotomateriaal.

Mocht u aanmerkingen of aanvullingen willen geven voor wat betreft de inhoud van dit rapport, neem dan contact met de auteur: anastasia.limareva@gmail.com

Boeken

- 🌿 Dave Jacke & Eric Toensmeier “ Edible Forest Gardens”(in 2 volumes)

Volume 1: Ecological Vision and Theory for Temperate Climate Permaculture”

Volume 2: Ecological Design and Practice for Temperate Climate Permaculture.

Chelsea Green Publishing,2005

- 🌿 Martin Crawford “Creating A Forest Garden. Working with Nature to Grow Edible Crops”, Green Books,2010

Online bronnen

<http://treesplanet.blogspot.nl>

www.alienplantsbelgium.be

www.appeltern.nl

www.halesia.nl

www.houtwal.be

www.neerlandstuin.nl

www.onlinetuinen.nl

www.permacultuurnederland.org

www.pfaf.org

www.waarneming.nl

www.wikipedia.nl

www.wilde-planten.nl

**‘De beste tijd om een boom te planten was
20 jaar geleden.**

Het beste eerstvolgende moment om dit te doen is NU’

Chinees gezegde

